

INSTYTUT MAZURSKI W OLSZTYNIE

KOMUNIKAT DZIAŁU INFORMACJI NAUKOWEJ

SERIA GOSPODARCZA Nr 1

Rok 1947.

Marzec

Nr 3 (9)

WILAMOWSKI-KOROLEWICZ BOHDAN

Posel na Sejm

Wytyczne długofalowego planu odbudowy i przebudowy gospodarczej województwa olsztyńskiego *)

I. Sytuacja gospodarcza byłych Prus Wschodnich do wyzwolenia w r. 1944/45

Niemcy, dążące do zawładnięcia dalszymi ziemiami na wschodzie, rozbudowały Prusy Wschodnie jako militarną, gospodarczą i kulturalną bazę wypadową. Naturalne podstawy gospodarcze Prus Wschodnich zostały podporządkowane potrzebom polityki imperjalistycznej, co powodowało ich deficytowość finansową i konieczność wprowadzenia «Osthilfe».

Rzesza Niemiecka inwestowała w Prusach Wschodnich duże sumy w budowę koszar i magazynów wojskowych, szkół i szpitali, miast i dróg, które miały służyć do przygotowania i prowadzenia podboju Słowiańszczyzny. Celem zmniejszenia przywozu żywności z zagranicy, a przez to zaoszczędzenia dewiz na sprowadzanie surowca dla przemysłu wojennego oraz możliwie największego uniezależnienia się gospodarczego na okres wojny od zagranicy inwestowała Rzesza Niemiecka kolosalne sumy w rolnictwo b. Prus Wschodnich, a szczególnie w latyfundia junkierskie. Chodziło bowiem o wydobycie maksymalnej ilości produktów żywnościowych bez oglądania się na opłacalność finansową. Sztuczne nakręcanie gospodarki Prus Wschodnich dla celów wojennych spowodowało wynaturzenie ich oblicza gospodarczego. Niezależnie od nastawiania gospo-

*) Poruszane zagadnienia autor referował na posiedzeniu Komisji Gospodarczej i Odbudowy Mazurskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej, jako wstęp do opracowywanego planu odbudowy i przebudowy gospodarczej województwa olsztyńskiego w czasie od 1.1.1947 r. do 31.12.1949 r. Podstawowe tezy trzyletniego planu zamieszczone będą w następnym Komunikacie Działu Informacji Naukowej.

darki na potrzeby wojenne, poszczególne gałęzie życia były rozbudowywane na wyrost w związku z planowanym zagarnięciem ziem polskich. Ziemie te miały stanowić dla przemysłu Prus Wschodnich bazę surowcową.

Zwycięstwo nad Niemcami przywróciło Polsce część Prus Wschodnich, z którą są naturalnie i gospodarczo związane, w granicach której mogą spełniać korzystną funkcję ekonomiczną.

II. Sytuacja gospodarcza byłych Prus Wschodnich w okresie powojennym

Działania wojenne na przełomie roku 1944 i 1945 oraz późniejsza dewastacja przez niepoczytalne elementy doprowadziły teren b. Prus Wschodnich do zupełnej ruiny ekonomicznej. W okresie przejściowym uległy zniszczeniu, lub zostały zrabowane istniejące tu przed wojną duże wartości materialne w postaci: dobrych dróg, licznego taboru, dobrych zabudowań, bogatego przemysłu, szczególnie opartego na surowcach, dostarczonych przez rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo, bardzo dobrego i licznego inwentarza martwego i żywego w rolnictwie, oraz wiele innych bogactw. Najpoważniej jednak do załamania się gospodarczego b. Prus Wschodnich przyczynił się brak ludzi, którzy z różnych przyczyn teren ten opuszczali. Po okresie działań wojennych pozostała na miejscu niewielka ilość osób i to przeważnie starych i dzieci, a zabrakło ludzi w sile wieku, elementu najbardziej produktywnego.

Wobec ogólnego zubożenia b. Prus Wschodnich i braku dóbr produkcyjnych, odbudowa gospodarcza jest prawie niemożliwa bez wydatnej pomocy ze strony Państwa.

Zwrócenie okresowo głównego wysiłku Państwa na zachodnie Ziemie Odzyskane przy odsunięciu spraw województwa olsztyńskiego na plan drugi, spowodowało małą atrakcyjność tego terenu dla osadnictwa, szczególnie wartościowego, co spowodowało bardzo wielkie opóźnienie odbudowy gospodarczej.

Bardzo poważnym hamulcem w rozwoju ekonomicznym b. Prus Wschodnich, jest niekorzystny podział administracyjny tego terenu. Odłączenie bowiem od województwa olsztyńskiego 3 powiatów na wschodzie i 4 na zachodzie, które są historycznie, gospodarczo, komunikacyjnie i ludnościowo z nim związane, powoduje bardzo powolne dźwiganie się tego terenu z ruiny gospodarczej. W tej chwili jeszcze istnieje paradoksalna sytuacja, że teren b. Prus Wschodnich, zamiast posiadać nadwyżki żywności na eksport dla dzielnic przemysłowych, jest terenem, który wymaga importu żywności.

Najbliższa przyszłość musi stworzyć z terenu b. Prus Wschodnich aktywny element w całości gospodarki narodowej, do czego jednak będzie można dojść tylko przez planową pracę przy wydatnej przez jakiś czas pomocy ze strony całego kraju.

III. Wytyczne dla długofalowej gospodarki planowej województwa olsztyńskiego

Przez przejście terenu b. Prus Wschodnich z Rzeszy Niemieckiej do systemu gospodarki polskiej zmieniła się zasadniczo jego funkcja ekonomiczna. Ziemie te znalazły bowiem zaplecze w dawnych ziemiach Polski i mogą obecnie pójść po linii naturalnego rozwoju ekonomicznego.

Sytuację gospodarczą tego terenu zmienił również fakt przyłączenia do Polski tylko południcwej części b. Prus Wschodnich.

Po przeanalizowaniu podstawowych czynników, wpływających na oblicze gospodarcze danego regionu, jak: człowiek, położenie geopolityczne, warunki glebowe i klimatyczne, bogactwa naturalne i inny posiadany potencjał ekonomiczny, — wysuwają się na czoło następujące wskazania dla długofalowej gospodarki planowej województwa olsztyńskiego.

1. Cała część b. Prus Wschodnich, która przypadła Polsce, winna się znaleźć w jednej jednostce administracyjnej, gdyż obszar ten stanowi naturalną całość geograficzną. Należy dlatego całe Pojezierze, położone na wschód od Wisły, połączyć w jedno województwo przez przyłączenie do dotychczasowego województwa olsztyńskiego powiatów: Elbląg, Malbork, Sztum, Kwidziń, Gołdap, Olecko, Ełk, oraz powiatu Działdowo, stanowiącego dawniej część powiatu nidzickiego.

2. Pojezierze Wschodnie stanowi naturalną całość gospodarczą. Cechę tę należy wzmocnić przez planową pracę i umiejscowienie na terenie województwa olsztyńskiego ośrodków dyspozycji gospodarczej. Należy się natomiast przeciwstawić podporządkowaniu różnych dziedzin życia gospodarczego placówkom, działającym na terenie innych województw. Wykazują one bowiem brak zrozumienia dla istotnych potrzeb terenu oraz nie umieją wykorzystać w pełni istniejących tu możliwości ekonomicznych.

3. Położenie Pojezierza Wschodniego nadaje mu charakter morski. Cechę tę wzmacnia układ sieci komunikacyjnej, szczególnie, jeżeli chodzi o kanał Elbląski (Oberlandzki) łączący te ziemie z morzem. W poczynaniach gospodarczych musi być Elbląg, sąsiadujący z Gdańskiem, traktowany jako naturalne ekonomiczne ujście tych ciężących ku morzu terenów i stać się w przyszłości głównym ośrodkiem wymiany dla Pojezierza Wschodniego i jego zaplecza.

4. Pojezierze Wschodnie leży na szlaku, łączącym Polskę wschodnią i centralną z morzem, i musi spełnić rolę łącznika tych ziem tak z morzem, jak i z zagranicą. W tym celu musi nastąpić postawienie Pojezierza Wschodniego na możliwie najwyższym poziomie gospodarczym. Szczególnie komunikacja

musi sprostać zadaniom tranzytu, a przemysł, bazowany na surowcach produkcji rolniczej, musi być w stanie zaspokoić nie tylko potrzeby miejscowe, ale i zaplecza gospodarczego. Wytworzona na terenie Pojezierza Wschodniego próżnia ekonomiczna, zamiast spełniać rolę pomostu, dającego ujście naturalnym ciężeniom gospodarczym Polski wschodniej i centralnej, stanowić by mogła tamę, która wpływałaby hamująco na rozwój tych części Polski.

5. Położenie nadmorskie, możliwości produkcyjne Pojezierza Wschodniego wraz z zapleczem i duża odległość od ośrodków wybitnie przemysłowych – predestynuje Pojezierze Wschodnie na eksportera nadwyżek produktów żywnościowych, ściółki torfowej, wyrobów drzewnych i t. p. zagranicę. W związku z koniecznością skutecznej konkurencji na rynkach międzynarodowych należy główny nacisk kłaść na jakość produkcji i dlatego specjalną opieką otoczyć te czynniki, które wpływałyby na podniesienie poziomu produkcji, przetwórstwa i handlu.

6. Do roli gospodarczej Pojezierza Wschodniego w ramach Państwa Polskiego musi być dostosowana sieć komunikacyjna przez połączenie kolejowej i kołowej sieci komunikacyjnej Pojezierza Wschodniego z siecią Polski centralnej i wschodniej. Dotychczasowa granica polityczna spowodowała wyraźną przerwę dróg tych na pograniczu. Dążyć należy do jaknajszyszego powiązania dawnych ziem Polski z Pojezierzem Wschodnim w jednolitą sieć komunikacyjną, oraz do usprawnienia istniejącej sieci komunikacyjnej, co do jej przelotności do Polski wschodniej i centralnej z jednej strony, a do morza z drugiej. Dotychczasowe bowiem linie komunikacyjne rozchodziły się promieniście z Królewca. Wydatnej rozbudowy wymagają drogi wodne na terenie samego województwa, jak również ich połączeń z systemem rzek Polski centralnej, i to w pierwszym rzędzie przez Pisę i Drwęcę. Bardzo potrzebne jest doprowadzenie kanału Elbląskiego (Oberlandzkiego) z Ostródy do Olsztyna.

7. W drodze umów sąsiedzkich z Z. S. R. R. należy zagwarantować całkowite wykończenie i możliwość wykorzystywania kanału Mazurskiego, który stanowi połączenie najkrótszą drogą wodną przez jeziora Mazurskie i Pisę całej wschodniej Polski z portem królewieckim, do którego mogą wjeżdżać największe nawet statki.

8. Brak naturalnej podstawy do rozwoju przemysłu ciężkiego i precyzyjnego nakazuje położyć główny nacisk na rozwój rolnictwa jako podstawowej gałęzi gospodarczej Pojezierza Wschodniego.

9. Ze względu na kapryśny klimat i krótki okres wegetacyjny z mniejszym ryzykiem związane są uprawy okopowych i zbóż pastewnych. Główny dlatego nacisk musi być położony w rolnictwie na hodowlę zwierząt. Prócz tego produkowanie

artykułów pochodzenia zwierzęcego, na które jest większy popyt zagranicą i wyższa cena, da rolnictwu większą dochodowość. W związku z tym specjalny nacisk położyć należy na możliwie szybkie zaopatrzenie Pojezierza Wschodniego w inwentarz żywy, a w dalszym ciągu dbać o hodowanie najodpowiedniejszych ras zwierząt na tym terenie.

10. Na Pojezierzu Wschodnim należy przede wszystkim przebudować ustrój rolny przez przeprowadzenie parcelacji i komasacji. Nie nastęrcza to trudności, gdyż większość ziemi jest poniemiecka. Autochtoni mieli przeważnie gospodarstwa średnie. W zależności od gleby winno się stworzyć indywidualne gospodarstwa chłopskie, wielkości 10–20 ha, gdyż tego rodzaju gospodarstwa najlepiej sprzyjają rozwojowi hodowli inwentarza żywego.

11. Poza gospodarstwami chłopskimi winna być stworzona gęsta sieć ośrodków kultury rolnej i majątków doświadczalnych, które promieniowałyby wzorową uprawą na daną okolicę. Niezależnie od tego należy stworzyć bogatą sieć szkół rolniczych, wszelkiego typu. Specjalny nacisk winien być położony na przeszkolenie zawodowe repatriantów, przyzwyczajonych do bardziej ekstensywnej gospodarki.

12. Przez stosowanie odpowiedniej polityki cen i premiovania oraz nastawienie ośrodków kultury rolnej i kształcenia fachowego należy:

- a) rozbudować hodowlę owiec ze względu na istniejącą dużą ilość łąk i pastwisk, oraz brak wełny w Polsce;
- b) sadownictwo, warzywnictwo i ogrodnictwo postawić na takim poziomie, by w całości pokrywało potrzeby miejscowe i zaopatrywało ludność miast wybrzeża;
- c) rozwinąć uprawę roślin przemysłowych, jak buraki cukrowe, tytoń, len i konopie;
- d) podtrzymać i rozwinąć zbieranie i uprawę ziół leczniczych, glóunie na eksport;
- e) zorganizować w lasach zbior i eksport zagranicę glóunie jagód i grzybów w stanie świeżym i zakonserwowanym;
- f) produkować odpowiednie odmiany ziemniaków sadze-niaków na eksport zagranicę. Do wojny rolę eksportera spełniało województwo poznańskie. Pojezierze Wschodnie ma tę samą glebę, ale lepszy klimat i położenie.

13. Na terenie Pojezierza Wschodniego są duże ilości torfu. Eksploatację jego należy prowadzić maszynowo. Produkcję torfu opałowego przeznaczyć glóownie dla miejscowego rolnictwa, by zaoszczędzić drzewo, potrzebne na odbudowę. Natomiast torf ściółkowy przeznaczyć na eksport zagranicę, która zawsze wykazywała duże zapotrzebowanie na ten artykuł.

Niezależnie od tego, po przeprowadzeniu ostatecznych doświadczeń, rozpocząć wyrabianie płyt izolacyjnych i wykorzystać torf do przeróbki chemicznej.

14. Podtrzymać i rozwinąć należy uprawę wikliny zarówno na potrzeby miejscowego koszykarstwa, jak i zaspokojenie dużego zapotrzebowania zagranicą na wiklinę nieprzerobioną i wyroby gotowe.

15. Krótki okres pracy na roli wymaga wykorzystania wolnych w czasie zimy rąk roboczych w rolnictwie przez stworzenie warunków na rozwój zajęć pracochłonnych oraz przemysłu i sztuki ludowej, a także prace chałupnicze dla przemysłu miejscowego.

16. Pojezierze Wschodnie ma największe bogactwo wód śródlądowych z całej Polski. Na eksploatację ich musi być zwrócona specjalna uwaga, by dawały one społeczeństwu miejscowemu i całemu Państwu możliwie największy dochód. W tym celu należy przede wszystkim skoncentrować w jednym ośrodku dyspozycyjnym, o stosunkowo dużych uprawnieniach ingerencyjnych, ogólny nadzór i kontrolę fachową, by zagwarantować tym samym dostateczne zarybianie i móc przeciwstawić się dewastacyjnej czy ekstensywnej gospodarce. Poza stworzeniem nadrzędnego urzędowego organu kontrolnego, dążyć należy do skoncentrowania w jednej organizacji gospodarczej całego rybołówstwa na Pojezierzu Wschodnim, by osiągnąć większą specjalizację i fachowość przez zastosowanie naukowych metod pracy. Spowoduje to również większe możliwości inwestycyjne, lepsze i bardziej równomierne rozprawdzenie ryb, oraz przyczyni się do powstania przetwórci rybnych i chłodni, na budowę których rozdrobnione rybactwo nie mogłoby się zdobyć. Produkcja ryby nie będzie mogła być w całości zużyta na miejscu i dlatego muszą być zdobyte dla niej rynki zbytu, głównie w kraju, przez zwiększoną konsumpcję, w stanie świeżym i przerobionym na konserwy i mączkę rybną.

17. Duży brak drewna w Polsce, szczególnie po zdewastowaniu lasów w czasie wojny, i duże zapotrzebowanie na odbudowę nakazują zwiększyć na Pojezierzu Wschodnim powierzchnię zalesienia, szczególnie w części południowej, gdzie ziemie są najszlaksze. Należy do maksimum możliwości zwiększyć uprawę świerka, jako surowca dla fabryk celulozy, oraz liściastych dla szlachetnego przemysłu drzewnego. Główny nacisk musi być położony na produkcję drewna przemysłowego, a tylko konieczne ze względów technicznych minimum winno być oddawane na opał.

18. Bazowanie tylko na gałęziach gospodarki ekstensywnej, jak rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo przyczyniłoby się do pozostawiania Pojezierza Wschodniego na niskim poziomie ekonomicznym. W celu zwiększenia dochodu społecznego na

tych ziemiach należy rozbudować przemysł, który będzie korzystał z posiadanego na miejscu surowca.

19. Na czoło należy wysunąć dbałość o rozwój przemysłu i handlu spożywczego, opartego o surowce, produkowane przez miejscowe rolnictwo, jak: mączarnie, serownie, kazeiniarnie, bekoniarnie, fabryki konserw mięsnych i rybnych, cukrownie, olejarnie, gorzelnie, browary, młyny, kaszarnie i t. p. Ta dziedzina przemysłu, wsparta odpowiednim aparatem handlowym, dobrą siecią komunikacyjną i należycie funkcjonującymi chłodniami, wraz z drobiarstwem i jajczarstwem musi dostarczyć odpowiedniej jakości i w dużej ilości artykułów na eksport zagranicę i powinna stanowić podstawę dochodu Pojezierza Wschodniego.

20. Przemysł, opierający się na drewnie jako głównym surowcu, musi być rozbudowany do takich rozmiarów, by był w stanie przerobić całkowicie miejscową produkcję drewna. Główny nacisk położyć należy na fabrykację mebli zarówno na potrzeby krajowe, jak i eksportowe. Niezależnie od tego odbudować i rozbudować należy fabryki, zaspakajające potrzeby budownictwa. Jedynie w pierwszej fazie rozwoju możnaby wysyłać poza granice województwa półfabrykaty z tym, że z czasem wywoziłoby się tylko wyroby gotowe.

21. W oparciu o miejscowe surowce duże możliwości rozwojowe ma przemysł ceramiczny, głównie cegielnie i kafelarnie, dlatego ta dziedzina winna być rozbudowana do tego poziomu, by przynajmniej całkowicie pokrywała zapotrzebowanie miejscowe i była w stanie również zaopatrzyć odbudowujące się przyległe części innych województw.

22. Oblicze gospodarcze, jakie ma mieć Pojezierze Wschodnie, wymaga rozbudowy tych gałęzi przemysłu, które służyłyby potrzebom miejscowym. Na czoło wysuwają się tu fabryki maszyn i narzędzi rolniczych, fabryki nawozów sztucznych, tkalnie sieci rybackich, garbarnie skór i fabryki obuwia, zakłady tekstylne i t. p. Tą drogą stworzy się pewną całość gospodarczą i podniesie dochodowość ludności.

23. Planowany przemysł, a szczególnie spożywczy i drzewny, wymaga należytej podbudowy i uzupełnienia w dobrze postawionym rzemiośle, pracującym w indywidualnych warsztatach. W celu umożliwienia korzystania z najnowocześniejszych maszyn i innych ulepszonych narzędzi, na zakup których nie stać pojedynczego rzemieślnika, należy jaknajbardziej propagować organizowanie się rzemiosła na zasadach spółdzielczych, a niezależnie od tego specjalny nacisk położyć na kształcenie dobrych fachowców, umiejących wytwarzać artykuły pierwszej jakości.

24. Utrzymanie odpowiedniego poziomu dochodowości rolnictwa, przemysłu, który będzie raczej przemysłem drobnym, rzemiosła i innych gałęzi życia, wymaga zelektryfikowania

całego terenu. Ma to szczególnie znaczenie dla zabudowań rolniczych oraz średnich i mniejszych zakładów pracy przemysłowej i rzemieślniczej, gdzie stosowanie innej siły napędowej nie opłaca się ze względów technicznych. Niezależnie od tego w rolnictwie musi być do maksimum możliwości zastosowana uprawa mechaniczna. Traktor musi zastąpić konia tam, gdzie to jest możliwe, gdyż ze względów klimatycznych uprawa roli trwa stosunkowo krótko na Pojezierzu Wschodnim, a przez długi okres zimowy trzeba konie żywić bez możliwości pełnego wykorzystania ich w innej pracy.

25. W życiu gospodarczym Pojezierza Wschodniego donośną rolę może odegrać rozbudowa turystyki. Ze względu na piękne krajobrazy, bardzo duże możliwości dla sportów, szczególnie wodnych, jak również niewielka stosunkowo odległość od Warszawy i całej Polski centralnej, winno Pojezierze Wschodnie stać się głównym ośrodkiem wypoczynkowo-lotniskowym o charakterze pojezierno-morskim, dlatego wszystkie czynniki, mające wpływ na rozwój turystyki na terenie Pojezierza Wschodniego, winne udzielić jej pełnego poparcia, oraz okazać głębsze zrozumienie.

26. Ze względu na niewielką stosunkowo dochodowość ludności województwa olsztyńskiego, nieodzowne jest oparcie wymiany na możliwie najprostszym i najtańszym aparacie, który nie obciążałby zbyt cen towarów. Należy dlatego doprowadzić do panowania spółdzielczości w handlu, obsługującym całkowicie wieś, i dominowania jej w zaopatrywaniu ludności miejskiej w artykuły żywnościowe, tekstylne, monopolowe, papiernicze i gospodarstwa domowego. Inicjatywa prywatna natomiast winna specjalizować się w handlu artykułami pozostałymi, głównie luksusowymi. Zasadniczą dziedziną poza rolnictwem, w której główną rolę odegra inicjatywa prywatna, winno być rzemiosło i usługi. Sektor państwowy będzie spełniał rolę na odcinkach ustalonych dla niego w ramach ogólnopolskich.

Całość wymiany i przetwórstwa, obsługującego wieś, należy oprzeć na spółdzielniach gminnych typu Związku Samopomocy Chłopskiej. W mieście natomiast winne działać spółdzielnie, specjalizujące się w poszczególnych dziedzinach, przy czym podstawową będzie spółdzielnia spożywców.

27. Wielkość i charakter miast winien być wynikiem potrzeb gospodarczych danego regionu, przy czym należałoby w pracy planowej przewidzieć charakter tych miast i do spełniania tej roli przygotować je przez odpowiednią politykę inwestycyjną. Olsztyn ze względu na centralne położenie, jako węzłowy punkt komunikacyjny, musi poza rozbudowaniem się jako ośrodka administracyjno-dyspozycyjnego stać się głównym ośrodkiem wymiany wewnętrznej poza Elblągiem i Braniewem, które będą ośrodkiem wymiany z zagranicą. Pisz, Szczytno i Ostróda winny się stać głównymi ośrodkami prze-

mysłu drzewnego. Giżycko należy rozbudować jako ośrodek rybactwa i przetwórstwa rybnego. Kętrzyn z Bartoszczycami i miasta Powiśla będą stanowiły główne centra przemysłu spożywczego. Punktem centralnym turystyki winny się stać Mikołajki. Poza Olsztynem – Mrągowo ze Szczytnem i Kętrzynem predystynowane są na ośrodki szkolnictwa, gdzie też ma się mieścić Liceum Mazurskie. Pozostałe miasta mogą mieć charakter mieszany z mniej lub bardziej rozwiniętym przemysłem spożywczym, drzewnym czy też innym.

28. Najkorzystniejsze warunki dla rolnictwa mają powiaty północne i zachodnie województwa, dlatego tam należy położyć główny nacisk na odbudowę wsi i tworzenie gospodarstw chłopskich, jak również osadnictwo.

29. W dziedzinie budownictwa główny nacisk położyć należy na remont i budowę pomieszczeń dla rolnictwa, oraz remont i budowę fabryk przemysłu drzewnego i budowlanego. W dalszej kolejności winna iść rozbudowa przemysłu spożywczego i budownictwo mieszkalne. Planowej i intensywnej odbudowy wymaga zniszczony w 60⁰/₀ Olsztyn. Pozajmowanie budynków mieszkalnych na siedziby urzędów spowodowało katastrofalną sytuację mieszkaniową. Niewygodne warunki pracy biurowej, brak mieszkań i ogólnie mała atrakcyjność województwa na skutek ogólnego zubożenia i jeszcze ciągle pionierskiej pracy uniemożliwia ją pozyskanie do pracy sił fachowych, a nawet dotychczas zatrudnione – odpływają. Poza zniszczeniami przyczyną krytycznej sytuacji mieszkaniowej jest i to, że m. Olsztyn miało do wojny zaledwie 50.000 mieszkańców i było tylko siedzibą regencji, a większość urzędów czy instytucyj, będących dziś w Olsztynie, jako mieście wojewódzkim, jak np. Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych, Okręgowa Dyrekcja Poczty i Telegrafów, Dyrekcja Lasów Państwowych i wiele innych miały swe siedziby w Królewcu, gdzie mieściła się nadregencja. O ile Państwo nie przyjdzie Olsztynowi z szybką pomocą na odcinku odbudowy, będzie to miało bardzo niekorzystne skutki nie tylko dla miasta, ale i dla całego województwa. Miasto wojewódzkie bowiem musi być ośrodkiem promieniowania we wszystkich dziedzinach życia, a wytworzona sytuacja powoduje powolne cofanie się i zamieranie początkowej prężności na niektórych odcinkach.

30. Zasiedlenie terenu, a szczególnie zagospodarowanie ludności województwa, będzie wymagało długich wysiłków Państwa. W celu pozyskania osiedleńców należy stworzyć atrakcyjne pod względem gospodarczym warunki. W pierwszym rzędzie muszą być zasiedlone powiaty północne i zachodnie. W zaludnieniu terenu główny nacisk musi być położony na powrót członków rodzin ludności miejscowej, by tym podnieść ich wartość ekonomiczną przez napływ ludzi w sile wieku oraz fachowców w rolnictwie i innych dziedzinach.

31. W dotychczasowych granicach województwa ludność, zatrudniona bezpośrednio w rolnictwie, nie powinna przekroczyć razem z rodzinami 450.000 osób. Ilość ludności, pracującej w innych dziedzinach, zależna będzie od rozwoju tych gałęzi życia gospodarczo-społecznego i może z czasem wraz z rodzinami osiągnąć liczbę 400.000.

32. Wojna i bardzo ciężkie warunki materialne przyczyniły się do kolosalnego rozwoju chorób, szczególnie wenerycznych i to przeważnie syfilisu. Grozi to poza zwiększeniem się śmiertelności, degeneracją społeczeństwa. Należy dlatego podjąć energiczne kroki w kierunku wyrugowania tych chorób. Wobec tak dużego rozpowszechnienia i łatwości zarażenia się praca ta będzie wymagała długoletniego wysiłku.

33. Na skutek wojny jest masa sierot, szczególnie wśród ludności miejscowej. W celu zapewnienia tej młodzieży należytego wychowania i wyżywienia musi być rozbudowana bogata sieć «domów dziecka» o odpowiednim kierunku wychowawczym i dających przygotowanie fachowe.

34. Wielowiekowa niewola i błędy początkowe ludności napływowej spowodowały osłabienie poczucia polskości ludności miejscowej i niechęć do niej ludności napływowej. Należy dlatego prowadzić odpowiednią politykę wychowawczą w stosunku do obydwu wymienionych grup, by doprowadzić do scalenia się całego społeczeństwa i serdecznego współżycia między sobą.

35. Długiej i konsekwentnej pracy wychowawczej zarówno starszego jak i młodego pokolenia wymagają autochtoni, repatrianci i przesiedleńcy, by z czasem stworzyć jedną grupę społeczną, w której dominowałyby cechy dodatnie każdej z tych grup, jak: pracowitość, systematyczność, pomysłowość, karność, szczerłość i t. p., a zostały wyrugowane przyzwary, obniżające wartość człowieka, jak: rozrzutność, nieufność, brak wytrwałości w pracy i t. p. Specyficzne warunki glebowo-klimatyczne wymagają dużej wiedzy fachowej i znajomości miejscowych warunków. Zanim doświadczalnictwo rolnicze i szkoły zawodowe pomogą rolnikowi napływowemu w zdobyciu umiętności uprawy roli, należy wykorzystać dużą znajomość warunków miejscowych i wysokie kwalifikacje zawodowe rolników pochodzenia miejscowego. Branie z nich przykładu w pracy na roli, oraz angażowanie ich na funkcje instruktorskie w organizacjach rolniczych pozwoli na przejściowe uzupełnienie luk w szkolnictwie rolniczym i przyczyni się do podniesienia wydajności rolnictwa.

36. Ciężkie warunki przyrodzone województwa olsztyńskiego oraz dążność do produkowania artykułów eksportowych wymagają wysokich kwalifikacji zawodowych mieszkańców, dlatego ogólny poziom oświaty musi być wysoki, a szczególnie dobrze musi być postawione szkolnictwo zawodowe. Woje-

wództwo olsztyńskie wymaga gruntownego rozpracowania naukowego, gdyż dotychczas ziemie te były niedostępne dla polskich uczonych i mamy jedynie tendencyjne naświetlenia zagadnień przez Niemców. Dla zainteresowania nauki polskiej tymi problemami i dania jej warunków pracy na miejscu, oraz umożliwienia przeprowadzania badań w terenie — nieodzowne jest istnienie w Olsztynie wyższej uczelni, która równocześnie da możliwość kształcenia się młodzieży i przyśpieszy proces scalania się poszczególnych grup ludnościowych. Należy dlatego jaknajwiększą opieką otoczyć istniejącą w Olsztynie filię Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu pod nazwą »Studium Prawno-Ekonomicznego«, a niezależnie od tego otworzyć dalsze wydziały. Zagadnieniem, nie cierpiącym zwłoki, jest budowa gmachu dla tej placówki, która jak dotychczas nietylko że nie ma własnych sal wykładowych, czy pomieszczenia na bursę studencką dla umożliwienia kształcenia się młodzieży pozamiejscowej, ale nawet nie ma pomieszczeń na kancelarię.

37. Różnorodność pochodzenia ludzi wymaga specjalnego poparcia wszelkiego życia organizacyjnego i zbiorowego, zblizającego ludzi, oraz uczącego ich współpracy.

Poza życiem w ugrupowaniach politycznych i różnych zrzeszeniach, specjalny nacisk położyć należy na rozwój Związków Zawodowych, Związków Samopomocy Chłopskiej i spółdzielczości.

Uwagi powyższe wymagają przeto dalszych gruntownych studiów celem ostatecznego oficjalnego ustalenia przyszłego oblicza gospodarczego b. Prus Wschodnich. Umożliwi to bowiem dokładniejsze opracowywanie okresowych planów gospodarczych dla tych ziem, oraz zapobiegnie w przyszłości marnowaniu sił na pracę w niewłaściwych kierunkach.

Ogrom pracy, jaki musi być wykonany na terenie województwa olsztyńskiego, wymaga poza daniem poważnej pomocy ze strony Państwa, ześrodkowania w początkowym okresie wysiłków na kilku najważniejszych odcinkach. Powodzenie odbudowy gospodarczej zależy jednak w głównej mierze od zdobycia dla województwa najważniejszego kapitału, to jest człowieka i to społecznionego, gdyż tylko taki element zdolny jest do wydajnej pracy w ciężkich warunkach i wydzwignięcia województwa olsztyńskiego z obecnej trudnej sytuacji ekonomicznej do krainy aktywnej gospodarczo w ramach Państwa Polskiego, szczególnie na odcinku wymiany międzynarodowej.

Wilamowski-Korolewicz Bohdan

Posel na Sejm

Wydaje z ramienia Instytutu Mazurskiego Emilia Sukertowa-Biedrawina.
Redaktor Serii gospodarczej – dr E. Szymański, poseł na Sejm.

NAKŁADEM INSTYTUTU MAZURSKIEGO W OLSZTYNIE
ul. Wojciecha Kętrzyńskiego 4 (dawniej Emilii Plater)

Druk. Spółdz. Wydaw. «ZAGON» w Olsztynie, ul. Kopernika 14. Z. 3005